

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Adversvs Omnia Catabaptistarvm Prava Dogmata Heinrychi Bullingeri lib. IIII

Bullinger, Heinrich

Tigvri, 1535

VD16 B 9759

Quod Christianus ad rogatione[m] iurisiurandi à magistratu uocatus
sacramento respondere & poßit & debeat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35433

et magistratui obedies. SIMON. Parebo con-
silijs tuis, nam satis superq; hanc opinionem mihi ex-
misti. De Iureiurando uero quod sentis ne me cales.

QVOD CHRISTIANVS AD ROGA-
tionem iurisiurandi à magistratu uocatus, sa-
cramento respondere et possit
et debeat.

IOIADA.

V.
TRACT.

Q Vid hac in re dubij habes? an tu putas id
Christiano non licere? SIMON. Haud
quaquam licere puto, Nam Christus Matth.
5. manifestis uerbis iurare uetat, dicens: Ne iuretis om-
nino, Cui Iacobus 5. capite consonat. An ergo iustu-
randum iuramentum non est? Quid multis? Christianis
fora interdiciuntur, quid ergo ad eos iuramenta?

IOIADA. Quod Christianis hominibus cau-
sas in foro pro rebus ad hanc uitam necessarijs agere
liceat, ex superioribus satis probatum est ex cap. 6.
prioris epistole ad Corint. Omnis autem erroris oc-
casio hinc serpit, quod Christi sententiam Matt. 5. aut
non uidetis, aut uidere non uultis. Quandoquidem
igitur rerum uocabula ignoratis, facile fit ut in re
ipsa erretis et hallucinemini. Ea uox Germanica
(Schweeren) cui uos Græcam εἰπιλογεῖν, Latinam
iurare,

iurare, similē putatis, aliam significationē habet atq;
 uos consyderetis. Quum enim Germanice dicimus:
 Der Schwereit/ Hic iurat, incertum est an iusiurandū rogetur, an deieret. Ita patet significatio illius
 uerbi ut ad utrunq; sit æque proprium. Latinus iuran
 di uerbo in bonam partē semper utitur, hoc est pro sa
 cramento rogandi. Sed deierandi uerbo utuntur pro
 ea iuratione, quæ uel uero uel falso fit extra sacramen
 ti rogationem, quod Germanice noua uoce possemus
 (Zuschwereen) uocare. Ad quam significationem
 etymon Græci uerbi probe quadrat ἐπιρκῆν. Ha
 bēt itaq; Latini tres uoces, iurare, deierare, et peiera
 re. Prima significat sacramēto rogare. Secūda temere
 ad quamuis rem, siue uero siue falso adiurare. Tertia
 falso iurare. Vult ergo Christus Matthæi quinto, non
 uetare quo minus iuremus, sed ne unquam deieremus.
 Hoc dam catabaptistæ non uident, uolentes ac uiden
 tes labuntur. SIMON. Ita tu quidem exponis.
 IOIADA. Hunc esse uerborum Christi sensum,
 iam ostendam. Inquit ergo: Audistis, quia dictum pri
 scis, Ne ἐπιρκῆσῃς, id est, ne deieres: ubi nostra inter
 pretatio habet, nō periurabis, non adeo pessime. Nam
 peierandi uerbum, ut nunquam in bonam partem ac
 cipitur, sic nō semper accipitur pro iusiurandū uiola
 re, transgredi, aut simulate prestare: sed nonnunquam
 pro deierare, quum deierare in malam partem acci

Iurare.
 Deierare.
 Peierare.

pitur. Accipitur enim nonnunquam in bonam quoque
 partem deierare, ut aliquando obseruauimus. Quum
 ergo Christi uerba sic habent: Non periurabis dictum
 esse priscis, nusquam inuenies apud Hebræos hoc per
 iurij interdictum, sed neque apud Græcos. At sic inue-
 nis Exodi 20. Non sumes nomē domini dei tui temere,
 Vbi noster interpres dixit, In uanū. Secundo inuenies
 Leuitici 19. Non iurabitis in nomine meo ad menda-
 cium. Vbi Græcus sic est interpretatus, οὐκ ὀμῶδες
 τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ, id est, Non iurabitis
 nomine meo ad iniquū aut falsum. Vbi Latinus sic est
 interpretatus: Non periurabis in nomine meo. Vides
 ut diuus Hieronymus eleganter est periurandi uerbo
 usus pro falso deierandi, non pro iusiurandum non uio-
 landi. Fuit ergo priscis interdictum ne temere nomen
 dei adsumerent, hoc est, quemadmodum Leuitici dicto
 loco exponitur, ne ad mendacium deierarent. Ex hoc
 iam intellectu apud Iudæos hæc opinio nata est, quod
 si nomen dei adsumeretur ad uerum, nihil officeret ea-
 tiam in quotidiano ac familiari sermone, sed ad rem le-
 uem, uanam, falsam, aut eumentitam non liceret nomen
 dei adsumere. Iam aliud quoque falsum ex uerbis dei ca-
 ro collegit, nempe, uetitum hoc præcepto esse dunta-
 xat, ne deierando nomen dei usurpemus, cæterum li-
 cere si quis per cælum, per terrā, perque cæteras crea-
 turas deieret, neque peccatum esse si quis huiusmodi

res sermoni adhibeat, modo ne falsum dicat. Has uanas et falsas opiniones ex uerbo legis diuinæ non rite intellecto subnatas, Christus, legis interpret, ex animis suorum euellere nititur, & docet, quod neq; ad falsum neq; ad uerum, neq; per dei nomen neq; per ea quæ dei sunt, in familiari sermone deierare debeant, sed sic omnia uere tum loqui, tum agere: ut si quis dicat uox, hoc est, etiam, iam proximus sic sit de eo persuasus, ut sciat uerū esse quod dixit alius: si dicat, non, contra sciat non esse. Atq; hic de iureiurando prorsus nulla fit mentio. Sic enim habet: Audistis quia dictum est priscis: Non periurabis, aut nō deierabis. Vbi hoc dictum est? Ibi scilicet ubi non agitur de periurio, sed de deierādo siue deiurio. Ibi mittebatur, ut ad rem ueram nomen dei tui adsumeres, quæ doctrina non legis dei erat, sed deuterotarum. Dictum est ergo priscis non à deo, sed à deuterotis qui legem spiritualem carnaliter intelligebant & alijs quoq; carnali sensu interpretabantur. Sequitur: Sed reddes domino iuramenta tua. Quorsum hoc attinet? Si de iureiurando loquitur nunc, ubi prior locus (non periurabis) habetur in hunc sensum, non falles iusiurandū? Constat ergo, ut de eis deierationib. loquatur, quibus sese quisq; temere recipit aliquid facturum: quasi dicat per parenthesim (Sunt enim domino reddenda quæ iuraueris) recte scilicet aut iure, ut hoc pacto à deierando

uel adiurādo deterreat, quasi periculum sit dominum
 imputaturum etiam si temere recipias. Sequitur: Ego
 autem dico uobis, ne iuretis omnino. Ecce de qua iura
 tione loquitur, de ea nimirum quam prisci sibi per len
 gem putabant permissam, licere scilicet sibi ad rem ue
 ram atq; dignam deierare per nomen dei aut alterius
 rei. Christus autem docet quod neq; ad rem ueram, &
 quantumuis magnam debeamus nostra, hoc est, priua
 ta authoritate adiurare, deierare, aut polliceri. Quam
 sententiā quæ sequuntur firmiorem faciunt, cum ait:
 Neq; per cœlum, nam thronus dei est: neq; per terram
 &c. Per hæc exempla fit manifestū, q̄ nullam iuristu
 randi mentionem hic facit Christus. Quis enim He
 braeorum unquam per cœlum, terram, Hierosolyma,
 aut caput suum iurauit? Contra uero quis non per ista
 deierat? Alius pollicetur munus per crucem dei, alius
 per cœlum & terram deierat. Hæc ergo uetat Chri
 stus. Ad idem facit ipse totius sermonis colophon: Sit
 aut sermo uester est est, non nō. Hoc est, si dicatis etiā,
 etiam sit: si dicatis non, non sit. De sermone dicit, non
 ergo loquutus est de iureiurando, nihil enim attulit
 aut de foro, aut tribunali, aut magistratu, sed de sermo
 ne quotidiano, quo inter nos familiariter utimur. SI
 MON. Si pace tua dicere ausim, nimis languide
 hanc sententiam mihi uideris tueri. IOIADA.
 Credo, Sed si accuratius quæ Exod. 20. & Leuit. 19.
 scribuntur

scribuntur expenderis, cum apud Hebræos, tum apud Græcos & Latinos, scio mecum senties. SIMON. Ego puto iusiurandum Christianis omnino non licere. Iusiurandum enim confirmatio est inter eos qui litigant aut promittunt. Christianis litigare haudquaquam licet. Et in lege præceptum est ut iusiurandum fiat per nomen dei solius, uere non fallaciter: Christus autem qui legis perfectionem docet, uetat omnem iurationem suis, ne uel recte uel falso iurent, neq; per coelum neq; per terram &c. IOIADA.

Mirum est quod uos catabaptistæ subinde principium petitis, semper eandem cantilenam canitis, falso innitentes fundamento. Adhuc enim non probastis, his uerbis Christi iusiurandum illicitum aut uetitum esse. Sic enim colligitis, sed falso: Christus uetuit ne omnino iuremus, ergo iusiurandum uetuit. In quo, uerbo Christi uim facitis, quod ex collatione uerborum eius, & legis Exod. 20. & Leuit. 19. manifestum fit. In his enim locis non iusiurandum, sed deieratio uetatur. SIMON. Si priscis quoq; deieratio uetita est, cur ergo Christus dicit: At ego dico uobis? Idem enim diceret quod ueteribus dictum iam dudum erat. (At) dictio aduersatiua est, quæ contrarium sensum infert. Videtur ergo aliud dicere nobis, quàm dictum sit ueteribus. IOIADA. Satis de illo superius dictum est. Dictum quidem erat. priscis ex lege dei ne deiera-

rent, nec nomine dei falso abuterentur. Posteaquam uero ex falsa intelligentia legis error increuit, ut putaret sibi licere nomine dei uti ad serios sermones, corrigit Christus hunc errorem, dicens: At ego dico uobis. Quae uerba non ad mentem legis primam, sed ad expositionem legis falsam respiciunt, nam si legem iuxta mentem legislatoris intellexissent, non dixisset Christus: At ego dico uobis. Quandoquidem uero lex dei non nihil humanis adfectibus a natiuo sensu detorta fuit a deuterotis, noluit Christus (qui omnia ad perfectionem ducit) ut populus in hoc errore perseveraret, exponit ergo legem, & spiritum legis explicat, non solum in hoc praeccepto, sed etiam in caeteris quibusdam: quale est de homicidio. Dicit enim lex: Non occides. Iam error inualuit, ut putarent satisfactam legi huic si manu non trucidarent, utcumque lingua & odio homicidia essent. Christus hunc errorem emendans dicit: At ego dico uobis, quisquis irascitur obnoxius erit iudicio, non is duntaxat qui manu percutit, quemadmodum uos existimatis. In hoc omnino est Christus, ut iustitia Christianorum, phariseorum iustitiam longe uincat, qui legem foris simulabant, fide & charitate non exprimebant nec praestabant.

In hoc uero quod dicitis iusiurandum non licere Christiano homini, crasso quodam errore hallucinamini, quum nemo per nomen dei iurare possit nec debeat,

beat, quàm pius & metuens dei. Quod ad gloriam dei facit, & quod in lege præceptum est, tu putas filium antiquasse? Quasi uero filius & pater unum non sint, & quod alter statuat, alter abroget. Nemo dicat Christum in hoc uenisse, ut legem eneruet, sed ut elan- guidam traditionibus hominum instauret, qua parte format animum atq; ad dominum reducit, perficit omnino quod pharisaica doctrina deciderat, redditq; legi quæ ablata erāt per homines, amputat sedulo quæ usu temere accreuerant, imò maiestatem legis mandato decretorum implicitam, in libertatem spiritus reducit. Tantum abest, ut quæ honorifica sunt, & causa gloriæ dei instituta, (quemadmodum iusiurandum) abrogaret. Itaq; iusiurandum Christus simpliciter non negat, qui uoluntatem dei, et eius gloriam unice promouet: sed solum cauet, ne sui per alias res aut temere aut falso iurent, apud quos licentia deierandi inoleuerat. Mira enim petulātia erat deierandi temere, quem admodum & nostra tempestate, ubi in testimonium et cælum & terram aduocamus, sicut humana leuitas per licentiam in omne nephās turpiss. ruit. Hoc pacto Christus nihil nouat in lege, sed uetera instaurat abolita traditionibus humanis: in animo autem credentis collato suo spiritu nouat omnia.

Iurare ergo seu potius deierare omnino uetat suis, iuxta placita scilicet ueterum & phariseorum, sed

Quis possit
iurandū
præstare.

iuxta scripturam sanctam iurare non uetat, quæ ex eodem spiritu existit quo Christus ipse loquitur, et quæ sibi semper constans est atq; eadem. Iam temere aut falso non iuro neq; sane ex malo, dum id efflagitat, aut charitas proximi, aut ordo operum dei, aut ratio glorie illius, qui iureiurando politicam consuetudinem dilabatur hætenus cõtinet, sicut ex lege passim adparet iurandū apud iudicem tibi dictantem præceptum esse. Quem uero libido sinistra seu mala consuetudo ad iurandū instigat, is ex malo & impie agit dum iurat. Nomen enim dei uile ducit, & uane assumit. Ex bono autem esse, piusq; censeatur is qui iuxta ordinem à deo institutum ad utilitatem reuerenter & sancte iurat. Nã cor huius nihil loquitur quàm etiam etiam, non non. Malum uero publicum, quod homines sint mendaces, hoc est, quod homines adhuc & nondum Christiani toti sunt, externã nominis dei attestationem extorquet, quam proximo ad gloriam dei letus præstat. SIMON. Hoc te peto, ut paradoxon istud mihi enarres, quod solus Christianus homo possit iurandū præstare. IOIADA. Suo loco dicam, non enim patiar ut me extra orbitã ducas, quod catabaptistis peculiare est. Iã refellã tuam quam de iureiurando definitionem attulisti. Quis quæso uobis hanc definitionem iurandi indicauit? Vsum quidem non nihil attigistis, sed quod essenziale in sacramento